

GENERAL PEDAGOGY

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-13>

УМОВИ ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Балла Л. В.

*аспірантка кафедри педагогіки, психології, початкової освіти
та освітнього менеджменту*

*старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Проблема морального та духовного розвитку людини не нова. Із поконвіч питання моралі досліджували філософи, мислителі, психологи, педагоги. Мораль і духовність – це першооснова існування будь якої держави та нації. Мораль виступає тим регулятором, котрий на законодавчому рівні регулює усю систему поведінки між людьми певного соціуму. І тому, першим завданням дослідження історії будь-якої держави ми, насамперед, намагаємось вивчити та зрозуміти її правила, моральні цінності та рівень духовного розвитку людей.

Мораль і духовність розглядали у своїх трактатах Сократ, Платон, Аристотель, Сенека, І. Кант. Етичну проблему моральності та питанням психології моралі займались такі вчені-психологи, як: Ж. Піаже, Е. Фромм, А. Маслоу, Л. Кольберг, В. Франкл, Л. Виготський. А також українські філософи Г. Сковорода, П. Юркевич, М. Бердяєв; психологи С. Рубінштейн, О. Запорожець, І. Бех, О. Кононко; педагоги С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, М. Роганова.

Кожен вчений досліджуючи питання моралі і духовності вкладає у його тлумачення своє розуміння природи існування певної дефініції терміну. Так І. Бех розглядає мораль, як «... моральна вихованість, яка є лише необхідною умовою для становлення совісті» [4].

Мораль (від лат. *moralis* – моральний, від *mores* – звичай, воля, закон, властивість) – духовно-культурний механізм регуляції поведінки особистості та груп соціальних за допомогою уявлень про належне, в

яких узагальнено норми, цінності, зразки поведінки, принципи ставлення до інших індивідів і соціальних груп [1]. Таке поняття моралі дає нам енциклопедія сучасної України.

Проблема питання становлення моралі та моральних цінностей дитини дошкільного віку це насамперед, питання її батьків. Відомо, що батьки виступають першими законотворцями моралі своєї дитини. Вони надають і прищеплюють дитині правила і норми моралі і поведінки. Знання дитячої психології дають нам відомості, що саме дошкільний вік є найсприятливішим періодом коли у свідомість дитини закладається уся першооснова життя у світі: її поведінка, реакція, погляди, міркування, ідеали і цінності, які надають і формують саме її батьки. Дитина, зростаючи у сім'ї, підсвідомо копіює моральну поведінку своїх батьків, сестер, братів, а згодом і їх вчинки, манери, можливо, і ненормативну лексику якщо така має місце.

Діти різного дошкільного віку досить різняться між собою. Якщо для дітей трьох років розуміння моралі устатковується в поняттях «добре». «погано», то на відміну їм, старші дошкільники не задовольняють свої пошукові моральні потреби тільки у розумінні «погано», «добре». Їм необхідні інші, більш глибокі мотиви певних ситуацій та поведінки оточуючих їх людей. Моральне виховання безпосередньо залежить від вікових можливостей дитини. Те, що усвідомлює дитина старшого дошкільного віку не в змозі усвідомити дитина трьох років, в силу свого віку, рівня свідомості та життєвого досвіду. А тому і завдання морального виховання у кожному віці є свої. Насамперед, це завдання: розкрити дітям особистісний зміст моральних цінностей (справедливість, чесність, доброта, повага тощо); формувати у дітей моральні еталони поведінки на основі засвоєння ними норм і правил; виховувати доброзичливість, дружні, товариські взаємини з однолітками та іншими людьми; продовжувати культивувати вміння з повагою ставитися до старших, виконувати їхні вимоги, встановлені правила поведінки; розвивати емоції та моральні мотиви поведінки, які сприяють налагодженню міжособистісних взаємин із дорослими та однолітками; тощо [2].

Як наголошує І. Бех: «Дитина не народжується ні моральною, ні аморальною, не є від початку злого чи доброю. Які аморальні якості в неї розвинуться, залежить насамперед від ставлення до неї тих, хто її оточує, від методів виховання [3]. Ми згодні з такою позицією. Що і доводить, причина моральної чи аморальної поведінки дошкільнят криється в наслідуванні поведінки дитиною своїх родичів. Тож головна задача батьків і вихователів ЗДО створити певні умови для позитивного морального виховання дошкільнят. Які ж ці умови гармонійного морального виховання дошкільника?

Необхідно створити певні умови для благополучного зростання маленької особистості в соціумі який її оточує. До умов морального виховання ми відносимо: створювати певне освітнє середовище де дитина буде наслідувати тільки позитивні моральні вчинки; створювати певні ситуації для вільного вибору дитиною моральних вчинків «як би ти вчинив?»; створювати ситуації участі в добрих і корисних справах де дитина розуміє, що її вчинки в певній ситуації є правильними і тільки так вона мала вчинити; проводити з дітьми бесіди; створювати казки на моральну тематику; вигадувати та пропонувати дітям розв'язати «моральні ситуації», «моральні задачі» тощо.

Таким чином, питання моралі завжди має своє місце у виховному та освітньому процесах. Усі покоління людства блукали в пошуках «правильної» моралі. Тож головною задачею батьків і вихователів, надати маленькій дитині правильні еталонні уявлення моралі, моральної поведінки, моральної свідомості. Задача дорослих – ознайомити дошкільників з моральними категоріями «гарно», «погано», «чесність», «доброта», «справедливість», «щирість», «правдивість» і «турботливість» тощо. Пояснити їм значення таких категорій, а головне, самим дорослим наслідувати ці категорії.

Отже, неможливо дати одностайного правильно рішення на таке глобальне питання «мораль». І тому є потреба у подальшому дослідженні питання моралі, моральних вчинків, морального вибору. Таке завдання здійсненне тільки за умови, що батьки та дорослі будуть самі дотримуватись еталонів моралі і слідувати моральним законам.

Література:

1. Енциклопедія сучасної України [режим доступу] http://esu.com.ua/search_articles.php?id=69220
2. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Л. В. Лохвицька. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 128 с. [режим доступу] <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programaskarbnitsya-moralilokhvitska.pdf>
3. Бех І. Д. [режим доступу стор. 275-277] https://lib.iitta.gov.ua/717891/1/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%BD%D0%B0_%D1%88%D0%BB%D1%8F%D1%85%D1%83_%D0%B4%D0%BE_%D0%B4%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%B9.pdf
4. [режим доступу] <https://core.ac.uk/download/pdf/32307801.pdf>